

Materiały do znajomości wodnych i związanych z siedliskami wilgotnymi chrząszczy (*Coleoptera*) okolic Olsztyna

Materials to the knowledge of water and semiaquatic beetles (*Coleoptera*) of the vicinity of Olsztyn

JOANNA PAKULNICKA¹, MICK EYRE², STANISŁAW CZACHOROWSKI¹

¹Zakład Ekologii i Ochrony Środowiska WSP, ul. Żołnierska 14, 10-561 Olsztyn, Polska

²Department of Agricultural and Environmental Science, University of Newcastle upon Tyne, NE 1 7RU, Wielka Brytania

ABSTRACT: 76 species of aquatic and semiaquatic *Coleoptera* were collected in the vicinity of Olsztyn. Three species are new for the region: *Hydroporus glabriusculus*, *Limnebius truncatellus* and *Berosus luridus*.

KEY WORDS: *Coleoptera*, aquatic beetles, faunistics, N Poland.

Wstęp

Chrząszcze wodne są w Polsce dość dobrze poznane pod względem faunistycznym, chociaż istnieje wiele luk regionalnych i siedliskowych. Niewiele jest prac traktujących o faunie chrząszczy wodnych Pojezierza Mazurskiego. Dane do roku 1976 zostały podsumowane w „Katalogu Fauny Polski” (BURAKOWSKI, 1976). W późniejszych latach ukazały się prace dotyczące koleopterofauny rzeki Pasłęki (KORDYLAS, 1990), rzeki Gizeli (CZACHOROWSKI i in., 1993) oraz źródeł rzeki Łyny (BIESIADKA, LEWANDOWSKI, 1986). Zna- ne są również opracowania, zawierające informacje o stwierdzeniu na Poje-

zierzu Mazurskim, m. in. *Bidessus hamulatus* (GYLL.) (*Dytiscidae*) (BIESIADKA, 1988) oraz *Anacaena lutescens* (STEPH.) i *A. limbata* (FABR.) (*Hydrophilidae*) (BIESIADKA, KORDYLAS, 1993). W ostatnim czasie opublikowano także wrywkowe dane dotyczące chrząszczy siedlisk podmokłych (CZACHOROWSKI i in., 1998). Na uwagę zasługują też badania które w całości dotyczą koleopterofauny jezior okolic Olsztyna, m. in. Jeziora Luterskiego (BARTNIK, 1981; PAKULNICKA, 1994) oraz jeziora Skanda (ŚWIĘTOCHOWSKA, 1989), drobnych zbiorników wodnych (TOMASZEWSKA, 1981; BEHLING, 1982; CHRZANOWSKA, 1982; MARCINKOWSKA, 1995), oraz torfowisk tego terenu (ZABORNIAK, 1983; POLITOWSKA, 1990). Prace te nie zostały jednak opublikowane (wyniki udostępnione tylko w formie maszynopisu).

Celem niniejszej pracy jest przedstawienie wyników badań przeprowadzonych w okolicach Olsztyna, głównie w siedliskach torfowiskowych. Ponieważ badania nie będą kontynuowane, celowym jest ich opublikowanie pomimo ich fragmentarycznego charakteru.

Materiał i metody

Materiał zebrany został na 9 stanowiskach w okolicach Olsztyna w dniach 1–2 czerwca 1993. Chrząszcze zostały oznaczone przez Gartha FOSTERA.

Stanowiska (numeracja zgodna z tabelą):

- A – mały zabagniony zbiornik, okolice jez. Skanda, (UTM: DE65)
- B – torfowisko niskie (zbiornik okresowy), okolice jez. Skanda (DE65)
- C – zbiornik antropogeniczny koło ul. Żołnierskiej, Olsztyn (DE65)
- D – okresowy zbiornik leśny, Las Miejski (torfowisko „Mszar”) w Olsztynie (DE66)
- E – rzeka Łyna w Olsztynie na Zatorzu (DE66)
- F – torfowisko wysokie, Wrzesina (DE46)
- G – zbiornik okresowy w lesie, Wrzesina (DE46)
- H – torfowisko Jonkowo, jeziorko torfowiskowe (DE56)
- I – małe śródleśne jeziorko z płem torfowiskowym, Purda Leśna (DE74)

Wyniki

Łącznie zebrano około 600 imagines chrząszczy wodnych i siedlisk podmokłych, zaliczonych do 76 gatunków (Tab.). Gatunkiem najliczniejszym w zebranych materiale jest *Cymbiodyta marginella* (FABR.) oraz *Hydroporus tristis* (PAYK.). Gatunkiem najpospolitszym okazała się *Anacena lutescens* (STEPH.).

Tab. Chrząszcze zebrane w okolicach Olsztyna, A-I – stanowiska (objaśnione w tekście), przy poszczególnych gatunkach podano liczbę zebranych osobników.

Beetles collected in the vicinity of Olsztyn, A-I – localities (for explanations see text), for each species the number of collected specimens is given.

Gatunek (Species)	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Carabidae									
<i>Oodes helopioides</i> (F.)									1
Haliplidae									
<i>Haliplus fluviatilis</i> AUBE					3				
<i>H. immaculatus</i> GERH.			4						
<i>H. ruficollis</i> (DEG.)	3	5							
Dytiscidae									
<i>Noterus clavicornis</i> (DEG.)	3							1	
<i>N. crassicornis</i> (MÜLL.)	5		8		4			6	8
<i>Hydroporus angustatus</i> STURM	9							1	
<i>H. dorsalis</i> (FABR.)								1	
<i>H. erythrocephalus</i> (L.)		2					3		
<i>H. glabriusculus</i> AUBE								1	
<i>H. neglectus</i> SCHAUM				1					
<i>H. obscurus</i> STURM						4	10		
<i>H. palustris</i> (L.)								1	
<i>H. planus</i> (FABR.)	2	1					1		
<i>H. pubescens</i> (GYLL.)	2								
<i>H. striola</i> (GYLL.)	1							5	2
<i>H. tristis</i> (PAYK.)				14		4	11	13	16
<i>H. umbrosus</i> GYLL.	1		1				6	4	1
<i>Laccornis oblongus</i> (STEPH.)								1	
<i>Graptodytes pictus</i> (FABR.)					2				
<i>Porhydrus lineatus</i> (FABR.)	9								1
<i>Coelambus impressopunctatus</i> (SCHALL.)	4	1							1
<i>Hygotus decoratus</i> (GYLL.)	1	4					1	1	
<i>H. inaequalis</i> (FABR.)	7		1				6	4	3
<i>Laccophilus hyalinus</i> (DEG.)					5				
<i>Hyphydrus ovatus</i> (L.)			1						7
<i>Copelatus haemorrhoidalis</i> (FABR.)								1	
<i>Platambus maculatus</i> (L.)					2				
<i>Agabus affinis</i> (PAYK.)				2					1
<i>Agabus undulatus</i> (SCHRANK)	4								1
<i>A. unguicularis</i> THOMS.								2	
<i>Ilybius aenescens</i> THOMS.							23		

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>I. ater</i> (DEG.)	1								
<i>I. fuliginosus</i> (FABR.)							1		3
<i>I. quadriguttatus</i> (LACORD.)	2		1						2
<i>I. guttiger</i> (GYLL.)	1							4	10
<i>Rhantus exsoletus</i> (FORST.)	2								
<i>Rh. grapii</i> (GYLL.)								6	
<i>Colymbetes paykulli</i> ER.								1	
<i>Hydaticus seminiger</i> (DEG.)							1	4	1
<i>Graphoderus cinereus</i> (L.)							2		
Hydraenidae									
<i>Limnebius truncatellus</i> (THUNB.)	9	1						1	
Hydrochidae									
<i>Hydrochus brevis</i> (HERBST)	1	22							1
<i>H. carinatus</i> (GERM.)	2	2					9		8
<i>H. elongatus</i> (SCHALL.)	3	10							
<i>H. ignicollis</i> (MOTSCH.)	2								2
Spercheidae									
<i>Spercheus emarginatus</i> (SCHALL.)		1			1				
Hydrophilidae									
<i>Elophorus aequalis</i> (THOMS.)	1								
<i>E. granularis</i> HERBST	1								
<i>E. griseus</i> (HERBST)									1
<i>E. minutus</i> (SHARP.)	1								
<i>E. nanus</i> (LENTZ)		7							
<i>E. nubilus</i> (FABR.)								1	
<i>Coelostoma orbiculare</i> (FABR.)		1	1				6	2	5
<i>Cercyon convexiusculus</i> (STEPH.)		3						1	
<i>C. marinus</i> (THOMS.)	1								
<i>C. ustulatus</i> (PREYS.)							2		
<i>Hydrobius fuscipes</i> (L.)	1	1		1				1	
<i>Cymbiodyta marginella</i> (FABR.)	4	41						14	
<i>Laccobius bipunctatus</i> (FABR.)			4			1			
<i>Anacaena limbata</i> (FABR.)						5			
<i>A. lutescens</i> (STEPH.)	4		4	16		2	3	10	6
<i>Helochaeres lividus</i> (FORST.)			4						
<i>H. griseus</i> (FABR.)	9	6					1	1	
<i>H. punctatus</i> SHARP									12
<i>Enochrus affinis</i> (THUNM.)	7	2				3		2	2
<i>E. coarctatus</i> (GRED.)	1	3						12	12
<i>E. ochropterus</i> (MARSCH.)							2	2	9

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>E. quadripunctatus</i> (HERBST)		1							
<i>E. testaceus</i> (FABR.)	6	1						1	
<i>Hydrophilus caraboides</i> (L.)	3	1							
<i>Berosus luridus</i> (L.)	9								
Scirtidae									
<i>Scirtes hemisphaericus</i> (L.)			1						
Parnidae									
<i>Dryops auriculatus</i> (GEOFFR.)	2	5							
Chrysomelidae									
<i>Prasocuris phellandrii</i> (L.)			1						
Curculionidae									
<i>Notaris acridulus</i> (L.)	1								

Wszystkie zebrane gatunki można podzielić na trzy grupy ekologiczne: gatunki drobnoziarnikowe, torfowiskowe oraz gatunki rzeczno-jeziorne. Do tych ostatnich należą: *Halipilus fluviatilis* AUBE, *Laccophilus hyalinus* (DEG.) oraz *Platambus maculatus* (L.). Grupę tyrfobiontów i tyrfofili reprezentują: *Hydroporus angustatus* STURM, *H. erythrocephalus* (L.), *H. neglectus* SCHAUM, *H. obscurus* STURM, *H. tristis* (PAYK.), *H. umbrosus* GYLL., *Ilybius aenescens* THOMS., *I. ater* (DEG.), *Eelophorus griseus* (HERBST), *E. minutus* (SHARP.), *Cercyon ustulatus* (PREYS.), *Cymbiodyta marginella* (FABR.), *Enochrus affinis* (THUNM.) oraz *E. coarctatus* (GRED.). Zdecydowanie najwięcej gatunków zaliczono do grupy gatunków związanych z drobnymi zbiornikami.

W zebranych materiale trzy gatunki okazały się nowymi dla regionu: *Hydroporus glabriusculus* AUBE, *Limnebius truncatellus* (THUNB.) oraz *Berosus luridus* (L.). Są to gatunki dość powszechnie występujące w całej Polsce. Należy więc sądzić, że lista chrząszczy wodnych północno-wschodniej Polski jest dużo większa niż wykazały to dotychczasowe badania.

SUMMARY

Aquatic and semiaquatic beetles of NE Poland are very poorly known. There have been only a few papers during the last 30 years, but there are more unpublished data from some rivers, lakes and springs.

The materials were collected in 1993 at nine localities in the vicinity of Olsztyn, and included 76 species of aquatic and semiaquatic *Coleoptera* (Tab.). Three species are new for the region: *Hydroporus glabriusculus* AUBE, *Limnebius truncatellus* (THUNB.) and *Berosus luridus* (L.).

PIŚMIENNICTWO

- BARTNIK W., 1981 in lit.: Chrzążce wodne Jeziora Luterskiego. WSP w Olsztynie. 61 ss. [Praca magisterska w maszynopisie]
- BIESIADKA E., 1988: Rzadki gatunek chrząszcza wodnego *Bidessus hamulatus* w rezerwacie florystycznym Jezioro Tyrsko koło Olsztyna. Chrońmy przyr. ojc., **44**: 52-54.
- BIESIADKA E., KORDYLAS A., 1993: Występowanie *Anacaena limbata* (FABR.) i *A. lutescens* (STEPH.) (*Coleoptera*, *Hydrophilidae*) w Polsce. Przegł. zool., **37**: 3-4.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1976: Chrzążce (*Coleoptera*) - *Adephaga* prócz *Carabidae*, *Myxophaga*, *Polyphaga*: *Hydrophiloidea*. Kat. Fauny Polski, Warszawa, XXIII, **4**: 1-306.
- BIESIADKA E., LEWANDOWSKI K., 1986: Wartości przyrodnicze rezerwatu krajobrazowego „Źródła rzeki Łyny” w świetle badań faunistycznych. Chrońmy przyr. ojc., **42**: 16-27.
- CHRZANOWSKA U., 1982 in lit.: Badania nad pluskwiakami (*Heteroptera*) i chrząszczami (*Coleoptera*) wodnymi zbiornika Mątki. WSP w Olsztynie. 50 ss. [Praca magisterska w maszynopisie]
- CZACHOROWSKI S., LEWANDOWSKI K., WASILEWSKA A., 1993: The importance of aquatic insects for landscape integration in the catchment area of the river Gizela (Masurian Lace District, northeastern Poland). Acta hydrobiol., **35**: 49-64.
- CZACHOROWSKI S., BUCZYŃSKI P., ALEKXANDROVITCH O., STRYJECKI R., 1998: Materiały do znajomości owadów i pajęczaków rezerwatu „Las Warmiński”. Parki narod. i Rez. Przyr., [w druku].
- KORDYLAS A., 1990: Water Beetles in the Pasłęka River, north-east Poland. The Balfour-Brown Newsletter, **46**: 16-21.
- MARCINKOWSKA A., 1995 in lit.: Chrzążce wodne drobnych zbiorników okolic Olsztyna. WSP w Olsztynie. 32 ss. [Praca magisterska w maszynopisie]
- PAKULNICKA J., 1994 in lit.: Chrzążce wodne (*Coleoptera*) Jeziora Luterskiego. WSP w Olsztynie. 63 ss. [Praca magisterska w maszynopisie]
- POLITOWSKA W., 1990 in lit.: Chrzążce wodne torfowisk Pojezierza Mazurskiego. WSP w Olsztynie. 53 ss. [Praca magisterska w maszynopisie]
- ŚWIĘTOCHOWSKA L., 1989 in lit.: Chrzążce wodne (*Coleoptera*) jeziora Skanda. WSP w Olsztynie. 23 ss. [praca magisterska w maszynopisie]
- TOMASZEWSKA E., 1981 in lit.: Badania nad strukturą systematyczną z rozmieszczeniem makrofauny w zbiorniku Mątki i jego dopływie. WSP w Olsztynie. 36 ss. [Praca magisterska w maszynopisie]
- ZABORNIAK E., 1983 in lit.: Chrzążce wodne torfowisk okolic Olsztyna. WSP w Olsztynie. 110 ss. [Praca magisterska w maszynopisie]